

מטעמי תורת זילים

פרשת שלח לך – שמירת קדושת העיניים

ה' יתברך ציוה את עם ישראל לשמור את עיניהם מפני ראיות אסורות כפי שנאמר "ולא תתרו אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֶתֶם זָנִים אַחֲרֵיהֶם" (במדבר טו, לט) (ראה רש"י במדבר טו, לט).

ויש להתבונן, מדוע הקב"ה ציוה את עם ישראל הקדושים לשמור ולהשגיח על עיניהם בכל יום ויום שלא יראו מראות אסורות?

עיניים שרואות מראות אסורות מכניסות רוח טומאה אל תוך הלב

הַרְאָהּ הִיא בַחֲנִינָה עֵלְיוֹנָה מְאוּד (ידבש לפי להחיד"א מערכת ר' אבות ב ערך ראייה, ספר 'החיים יודוך' על התהלים לר' חיים פלאגי מזמור קיט, ה ד"ה 'העבר עיני'). וכיון שחוש הראות מזוכך ודק, על כן תכף הוא קולט כל דבר, לטובה או חלילה לרעה. **שכאשר יביט האדם בדבר אזי יקלוט אל נפשו פנימה ממעלת הדבר ההוא, כמו מַרְאֵה מְזַכְכֵת שמרוב זְכוּתָהּ קולטת על פניה את הגוון של העומד נגדה** (ישער התפילה: שער השמיני פרק נד ד"ה ועל כן אמרו). **ואז על ידי הראיה דרך העין נכנסים הדברים ללב** (מצדקת הצדיק לר' צדוק הכהן מלובלין אות רה ד"ה הדמיונות כולם נולדים). **כי שורש אור העיניים מקורם בלב האדם** (זוהר פרשת פנחס דף רכב ע"א ד"ה 'אמר רעיא מהימנא' רעיא מהימנא). **וזה הטעם שה' יתברך סותם את שערי הלב שהם העיניים בזמן שינת האדם בלילה, כדי שהמזיקים ששולטים בלילה לא יסתכלו בהם, ואז ישלטו ב'אורות הלב'** (זוהר פרשת פנחס דף רכב ע"א ד"ה 'ותרעין דלביא' רעיא מהימנא) **שהם 'אורות העיניים' בשעה שהם מסתכלים** (יקרני אורי' למחבר 'יסוד ושורש העבודה' על זוהר פרשת פנחס דף רכב ע"א).

אם האדם יביט בדבר לא טוב, אזי הוא יקלוט את בחינת הרע (ישער התפילה: שער השמיני פרק נד ד"ה ועל כן אמרו) **ויתפגם נפשו** (יחסד לאברהם לר' אברהם אזולאי זקנו של החיד"א מעין שני נהר לט), ומיד הוא יחמוד את הדבר הרע כי העין קשורה עם הלב (ישער התפילה: שער השמיני פרק נד ד"ה ועבור זה). **לכן העין היא תמיד תחילת הקלקול וכפי שהיה גם בקלקול הראשון של הבריאה עם אדם וחווה שנאמר "וַתַּרְא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לֶמְאֱכֹל וְכִי תִאֲוָה הוּא לְעֵינַיִם וַתִּחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִי וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִשְׁתָּהּ עִמָּהּ וַיֹּאכְלוּ" (בראשית ג, ו).** וכן הוא דרכם של כל אלו המנסים להסית את ישראל מדרך הישר, לחבר כתבים טמאים הממאסים בעיני הקוראים את דברי התורה וכל צד של קדושה וכבוד ישראל, וכל כתיבהם לרומם ולהדר ולחבר את הצד הטמא, החטאים והעוונות. **וזה נעשה דרך 'הראיה' של האדם** (ישם משמואל: פרשת שלח שנת תרע"ד דף רכא ד"ה והנה בחטא).

סגולת הראיה היא שעל ידה נדבק הדבר הנראה אצל האדם הרואה (ינחלת בנימין' על טעמי המצוות מצוה פט ד"ה ראה דרכיה) **ואם אדם עובר עבירה בעיניו ומסתכל בְּדַבַּר הַאִסוּר** (אורות אליהו לר' אליעזר פאפו ליקוטים מחסד לאברהם ד"ה נהר סח) **ובדברים מנוערים** (אור צדיקים' למהר"ם פאפירש עמוד העבודה פרק א) **אז על ידי כן הוא ממשיך על עצמו 'רוח טומאה'** (אור צדיקים' למהר"ם פאפירש עמוד העבודה פרק א, 'אגרא דכלה' פרשת לך ד"ה וישא לט את עיניו) **ששורה על עיניו** (אגרא דכלה' פרשת לך ד"ה וישא לט את עיניו) **ונסתמים לו עיני הנשמה שמתכסות ב'קליפה', והוא אינו רואה ברוחניות ולא בסודות התורה אפילו שהספר מונח לפניו** (אורות אליהו לר' אליעזר פאפו ליקוטים מחסד לאברהם ד"ה נהר סח). **ועוד נעשה לאדם כמו כיסוי של 'הסטרא אחרא' על מראות עיניו, עד שיכול האדם לגרום אז הרבה רעות בהסתכלות בעיניו על הנכסים של חבריו, ואף להכניס בהם קללה** (ייסוד יוסף' רבו של מחבר יקב הישר' פרק לו).

ההסתכלות בפני רשע מביאה לאדם הרהורים רעים ומטמאה את נפשו

כל העבירות שהרשע עושה חקוקים על פניו (יילקוט דוד' פרשת ויגש על הפסוק 'ראה פניך לא פלתי') **ובולטין שם כל מיני הרהורי עבירה שיש לו בלב, עד שמתקיים בו "הַפֶּתַח פְּנֵיהֶם עֲנֹתָם בָּם"** (ישעיה ג, ט) (מצדקת הצדיק לר' צדוק הכהן מלובלין אות רה ד"ה 'הדמיונות כולם נולדים'). **לכן אצל אדם רשע כמו למשל מי שְׂאֲדוּק בעבודה זרה** (יקהלת יעקב' לר' יעקב פרוז על מלכים א' טו, ח ד"ה וישכב אבים) **מסתלק ממנו צלם 'אלקים'** (יילקוט דוד' לר' דוד פויגנר פרשת ויגש על הפסוק 'ראה פניך לא פלתי', יקהלת יעקב' לר' יעקב פרוז על מלכים א' טו, ח ד"ה וישכב אבים) **והוא מקבל צלם 'אלקים אחרים' על פניו** (מסכתות יעקב' לר' יעקב פרוז על ספר ישעיה סימן למ"ד דף פו ע"ב ד"ה ונתן ה' לכם לחם צר, יקהלת יעקב' לר' יעקב פרוז על מלכים א' טו, ח ד"ה וישכב אבים) **וכך מאבד את 'צורת פניו' בחיי חיותו** (יקהלת יעקב' לר' יעקב פרוז על מלכים א' טו, ח ד"ה וישכב אבים). **כי בדמות מַרְאֵה כל אדם יש צורה רוחנית טובה מצד 'הטהרה' או רעה מצד 'הטומאה' – והכל לפי מעשיו של האדם** (חידושי אגדות: למהרש"א על גמי מגילה דף כח ע"א ד"ה אסור להסתכל).

כאשר אדם מסתכל על פניו של הרשע, הוא רואה בו את צלם 'אלהים אחרים' ונחשב לו שפנה אל 'האלילים' (יקהלת יעקב' לר' יעקב פרוז על מלכים ב' פרק ג ד"ה ויאמר אלישע אל מלך). **וכיון שטבע העין למשוך את המַרְאֵה כלפי פנים ולחקוק את אותה הצורה בנפש, לכן אסור להסתכל ברשע כי תידבק טומאת הצלם של הרשע באדם המסתכל בו** (יטל אורות' לר' מאיר פאפירש דרוש לפרשת מטות דף פ ע"ב ד"ה א"י הדין ק"ל דכובש נבואתו) **והוא ישאב את הטומאה שנדבקה במראית עינו** (ייסוד יוסף' לרבו של מחבר יקב הישר' פרק ב). **לכן כל אדם צריך לשמור את ההסתכלות שלו על מנת שלא יִטְמָא חלילה את העיניים הקדושות** (ארץ החיים' על מזמור תהלים לו פסוק לו ד"ה וראה ישר) **שהן רוחניות זכות ודקות מאוד וההסתכלות וההבטה שלהן בדבר לא טוב יָרַע להן מאוד** (ישער התפילה' למחבר 'באר מים חיים' שער השמיני פרק נד ד"ה ולמוט), **ועל כך הצטוו ברמז בפסוק "שִׁמְרוּ תָם וְיִרְאָה יִשְׂרָאֵל"** (תהלים לו, לו) (ארץ החיים' על מזמור תהלים לו פסוק לו ד"ה וראה ישר).

אסור להסתכל בפנים של אדם רשע (גמי מגילה דף כח ע"א, 'ספר חסידים' סימן קעח, 'דגל מחנה אפרים' פרשת ויחי על הפסוק 'בן פורת יוסף', 'נור הקודש' לר' יחיאל מיכל על בראשית רבה לב, ז ד"ה לפיכך מי יום) **כי צלם דמותו** (נור הקודש' על בראשית רבה לב, ז ד"ה לפיכך מי יום) **הוא מצד 'הטומאה'** (עפ"י 'חידושי אגדות' למהרש"א מגילה כח ע"א ד"ה אסור להסתכל, 'נור הקודש' על בראשית רבה לב, ז ד"ה לפיכך מי יום). **וכל מי שרואה את פני הרשע הרי הוא פוגם בנפשו ומשיב רעה לעצמו** ('יערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק א דרוש יב ד"ה אמנם נראה כי ידוע, 'פלא יועץ' ערך ראייה ד"ה וכשם) **ואז נאזות לו השפעות רעות לנשמתו** (ידגל מחנה אפרים' פרשת ויחי על הפסוק 'בן פורת יוסף'). **ועל ידי ראיית פניו נכנסים הרהורים של הרשע באדם המסתכל** (מצדקת הצדיק לר' צדוק הכהן מלובלין אות רה ד"ה 'הדמיונות כולם נולדים') **ונפגמת נפשו** (יחסד לאברהם' מעין שני עין הקורא

נהר לג ד"ה והטעם כי הצורה). ואף אצל האשה אם היא תסתכל בפני אדם רשע אשר תאב אותה בליבו, **הרי תתבלבל עליה דעתה לחשוב רק רע כל היום** (מדרש האיתמרי לרי אליהו הכהן מחבר 'שבט מוסרי' דרוש א' דרוש לחתן ד"ה 'יבחרת ספק ר"י).

הרשעים הקדמונים ידעו שצורתם מטמאה את המסתכלים בה. וזו היתה כוונת פרעה הרשע כאשר רדף אחרי בני ישראל, כי רצה למשוך עליהם את 'רוח הטומאה' שלו ולהכניסם תחת כנפיה כפי שאמר "אמר אויב ארדף אשיג אחלק לשל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו קדי" (שמות טו, ט), **כלומר כוונתו היה להשיג את ישראל ושי'הקליפה' תחלק להם "ש"ל" ועל ידי כן היא תידבק בהם, כי הם יסתכלו בצלמו שהיא צלם אדם רשע ואז תשלוט בהם 'רוח הטומאה'.** וזה "תמלאמו נפשי" כלומר שתשלוט בהם נפשי עד שיתמלאו ממנה, ואז המצריים יוכלו להם כי יסור מעל ישראל צילם הקדוש. וכך אמר פרעה "אריק חרבי תורישמו קדי" כלומר כח הטומאה שלי ישעבדס תחתיו. ודבר זה הוא על דרך "וישפחה כי תירש גברתה" (משלי ל, כג) (שמון הטוב וזקן אהרן על התורה בחלק 'זקן אהרן' דף לג ע"ב טור ב ד"ה ואם נרצה להעמיק).

האבות הקדושים שמרו מאוד את עיניהם שלא לראות פני הרשעים

הקב"ה בעצמו לא רוצה להסתכל ברשע (רש"י גמ' שבת דף קד ע"א ד"ה מ"ט מהדר אפיה). ורמז לכך בסדר אותיות הא"ב' כי האות ק' באה לפני האות ר' כאשר פניה של האות ק' אל מול הגב של האות ר', וזה כי האות ק' רומזת אל הקב"ה שהוא 'קדוש' ואילו האות ר' רומזת אל ה'רשע', ואין ה' יתברך 'הקדוש' רואה את פניו של ה'רשע' (גמ' שבת דף קד ע"א), בדומה למה שנאסר לישראל להסתכל בפניו של הרשע (נפשי יילקוט דוד' פרשת ויגש על הפסוק 'ראה פניך לא פללתי'). **ועל כך היה אברהם אבינו נוהר שלא להסתכל מחוץ לארבע אמותיו כדי שלא להיכשל בראיות אסורות. ורק כאשר קיבל ידיעה ב'רוח הקודש' ולצורך מצוה היה נושא את עיניו כפי שנאמר בעקידת יצחק "וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבבך בקרניו ויגוף אברהם וינח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו" (בראשית כב, יג) וכן כשבאו אליו המלאכים שנאמר עליו "וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וינח לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה" (בראשית יח, ב) (יחומת אנך' להחיד"א פרשת וירא אות ב).**

בשעת העקידה יצחק אבינו הביט בעיניו ב'שכינה' הקדושה, וגם אחר כך בביתו היתה שרויה ה'שכינה'. אך כיון שעשו הרשע יצא לתרבות רעה והיו נשיו מקטרות לעבודה זרה לא היה בדין שעניו הקדושות של יצחק אבינו אשר ראו את מראה השכינה יראו גם את העבודה זרה של נשי עשו, לכן כהו עיניו שנאמר "ויהי כי זקן יצחק ותקנהו עיניו מראות" (בראשית כז, א), **"מראות" – שכהו בשביל שראו עיניו את השכינה וכדי שעתה לא יראו דבר אחר.** נמצא כי לא כהו עיני יצחק מחמת מום חלילה, אלא אדרבא כהו מחמת קדושתו. והראיה לכך כי בשעת העקידה כאשר הקב"ה מנע מאברהם לשחוט את יצחק, אברהם ביקש לעשות בו לפחות מום, אך הקב"ה לא רצה שנאמר "ויאל תעש לו מאומה" (בראשית כב, יב). **וזה בכדי שיצחק לא יאבד את החלקה שלו במערת המכפלה, כי לא נקבר שם אלא מי ששלם בגופו ויכול להיות 'מרכבה' לשכינה. ולכן בלי ספק שבשעת מותו של יצחק קודם שהסתלקה נשמתו אורו עיניו מחדש והוא מת שלם בגופו** (נבול בנימין לרי בנימין הכהן חלק ג דרוש ה פרשת תולדות דף יג ע"ב ד"ה הרי זה טעם נכו).

כאשר בא עשו הרשע לפני יעקב אבינו נאמר "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בן וימנו ארבע מאות איש" (בראשית לג, א) כלומר חסרה התיבה "את" לפני התיבה "עיניו", וזה בשונה ממה שנאמר אצל אשת פוטיפר "ותשא אשת אדניו את עיניה" (בראשית לט, ז). והטעם בזה לפי שאשת פוטיפר היתה מרבה לראות את יוסף, ועל ריבוי זה נוספה בה התיבה "את". אך אצל יעקב אבינו עם עשו הרשע שאסור להסתכל בפני אדם רשע לא נאמר "את", וזה כדי ללמד שיעקב לא הסתכל בו אלא מיד שראה אותו מרחוק השפיל עיניו ולא יסף לראותו עוד (עיני העדה' למחבר 'שבט מוסרי' פרשת וישלח פרק מו ד"ה וישא יעקב עיניו). ויעקב גם אמר לעשו אחיו מדוע הוא לא מסתכל עליו "וילאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי הן בעיניך ולקחת מנחתי מנידי כי על פן ראייתי פניך פראת פני אלהים ותרגני" (בראשית לג, ט), **"פראת פני אלהים" – כוונתו שכשם שאסור להסתכל בפני עבודה זרה הנקראת 'אלהים אחרים' וכפי שנצטוו "אל תפנו אל האלילים" (ויקרא יט, ד), כך אסור להסתכל ולהתבונן בפני אדם רשע כמוהו (מגלה עמוקות' פרשת וישלח סוף ד"ה יאו יאמר ע"ד פירוש תוספות). אמנם עשו הרשע טעה מעצמו וחשב שאדרבא משווה אותו למראה השכינה שאין לראותה (בגדי אהרן על התורה סוף פרשת וישלח דף כח ע"א ד"ה ויאמר יעקב אל) (להרחבה על אשת פוטיפר ראה מאמריו לפרשת וישב – 'יוסף הצדיק ואשת פוטיפר').**

גדולי הדורות היו נוהרים מאוד מלראות את פניהם של הרשעים

כאשר חזרו המרגלים מלתור את הארץ הם הוציאו את דיבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר **הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות" (במדבר יג, לב). בעקבות כך העם אמר "וילאמר איש אל אחיו ותנה ראש ונשובה מצרימה" (במדבר יד, ז), "נתנה ראש ונשובה מצרימה" – שביקשו לשים עליהם עבודה זרה הנקראת "ראש" ולשוב למצרים (רש"י במדבר יד פסוק ז, 'בעל הטורים' במדבר יד פסוק ז). וכיון שאמרו כך, מיד הסתלקה השכינה שהיתה על פניהם. וכשראו משה ואהרן שהסתלקה השכינה מהעם, מיד הם נפלו על פניהם שנאמר "ויפל משה ויאהרן על פניהם" (במדבר יד, ה), **ונפילתם היתה בשביל לא להסתכל על פניהם של העם, לפי שאסור להסתכל בפנים של אדם רשע** (יחוט של חסדי' למחבר 'שבט מוסרי' פרשת שלח לך ד"ה והנני מפרש).**

וכך היה גם עם קרח ועדתו שקמו על משה ואהרן שנאמר "ויקחו איש מחפתו ויתנו עליהם אש וישומו עליהם קטורת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וירא כבוד ה' אל כל העדה" (במדבר טו, יח - יט) ואז כאשר הם נקהלו על משה ואהרן והביאו כל אחד מהם קטורת במחתה שלו, מיד אמר הקב"ה למשה רבינו "הבדלו מתוך העדה הזאת ואל תבא אתם כרגע" (במדבר טו, כא). **וכאשר משה רבינו ואהרן הכהן שמעו את צויו ה', הם הבינו שכל העדה שנקלהו נטו אחר קרח ועל כן נעשו כולם רשעים, לכן מיד שניהם נפלו על פניהם שנאמר "ויפלו על פניהם ויאמרו אל-אלקיי הרוחות לך כל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף" (במדבר טו, כב). ועשו זאת על מנת שלא להסתכל בפניהם של העדה, כי אסור להסתכל בפני אדם רשע** (יסמוכים לעד' לרי אליהו הכהן מחבר ספר 'שבט מוסרי' פרשת קרח ד"ה כתיב לעיל ויקהל).

וכעין זה היה כאשר הערב רב התלוננו על המים שנאמר "ולא היה מים לעדה ויקהלו על משה ועל אהרן: ויגב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה': ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעינינו: ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה ונחן ורמון ומים אין לשתות" (במדבר כב, ב - ג) **ואז משה רבינו ואהרן הכהן העלימו עיניהם מלראות את פני הערב רב היות שהם חטאו באותה שעה ולא רצו להביט בהם, כי אסור להסתכל בפני אדם רשע.** וזה מה שנאמר מיד "ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם וירא כבוד ה' אליהם" (במדבר כב, ה), כלומר שהלכו מיד "אל פתח אהל מועד" ושם הסתכלו

